

POSTANOWIENIE

Dnia 15 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)
Prezes SN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)
SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania E. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...] o rentę rodzinną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 15 września 2021 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 9 lutego 2021 r., sygn. akt III AUa [...],

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 16 stycznia 2019 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił małoletniej E. R., w imieniu której działała matka A. R., prawa do renty rodzinnej po zmarłym w dniu 24 lutego 2018 r. ojcu J. R., ponieważ J. R. nie miał ustalonego prawa do emerytury lub renty i nie spełniał warunków do przyznania jednego z nich.

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 26 listopada 2019 r. zmienił decyzję z dnia 16 stycznia 2019 r. w ten sposób, że przyznał małoletniej E. R., reprezentowanej przez przedstawicielkę ustawową A. R., prawo do renty po

zmarłym w dniu 24 lutego 2018 r. ojcu, J. R., od dnia 2 maja 2018 r. U podstaw rozstrzygnięcia reformatoryjnego legło ustalenie faktyczne, że w okresie od dnia 5 lutego 2018 r. do dnia 8 lutego 2018 r. J. R. był zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas określony od dnia 5 lutego 2018 r. do dnia 31 marca 2018 r., w pełnym wymiarze czasu pracy, w A. S.C. G. i T. M. w W., na stanowisku pracownika gospodarczego.

Apelację organu rentowego rozpoznawał Sąd Apelacyjny w [...]. Ustalił on, że T. M. i G. M. - wspólnicy spółki cywilnej "A." w W. - po otrzymaniu decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 19 listopada 2018 r., nr [...], stwierdzającej, że J. R. jako pracownik u płatnika składek PPHU "A." S.C. G. i T. M. w W. nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od dnia 5 lutego 2018 r. do dnia 8 lutego 2018 r., złożyli w dniu 12 grudnia 2018 r., w Oddziale ZUS w T. odwołanie podnosząc, że płatnik nie zgadza się z tą decyzją, bowiem J. R. faktycznie pracował w spornym okresie.

W ocenie Sądu odwoławczego zaskarżoną decyzję należy uznać za przedwczesną. Dopóki nie zostanie rozpoznane odwołanie płatnika składek od decyzji z dnia 19 listopada 2018 r., dopóty organ rentowy nie może wydać decyzji odmawiającej prawa do renty z tego powodu, że J. R. nie spełnił warunku z art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ocena przez organ rentowy prawa E. R. do renty rodzinnej może być dokonana dopiero po prawomocnym zakończeniu postępowania w sprawie o podleganie J. R. ubezpieczeniom społecznym w okresie od 5 do 8 lutego 2018 r. Oznacza to, że organ rentowy musi przeprowadzić postępowanie dowodowe w całości.

Mając na uwadze przedstawioną argumentację, Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 9 lutego 2021 r. uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i sprawę przekazał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania.

Z wyrokiem nie zgodził się organ rentowy. W zażaleniu wskazał na naruszenie:

- art. 384 k.p.c. (*zakazu reformationis in peius*), albowiem Sąd Apelacyjny uchylając zaskarżony wyrok, uchylił również poprzedzającą go decyzję organu

rentowego - na niekorzyść strony wnoszącej apelację, w sytuacji, gdy strona przeciwna apelacji nie wniosła.

- art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c. przez brak orzeczenia co do istoty sprawy, w sytuacji gdy zebrany materiał dowodowy pozwalał na ustalenie stanu faktycznego i nie wymagał przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, jak również nie doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy i nie zachodzi nieważność postępowania.

Organ rentowy wniosł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...].

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

Wstępnie trzeba zaznaczyć, że w sprawie o rentę rodzinną sporna okazała się przesłanka z art. 57 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291) – dalej jako ustawa emerytalna. Zgodnie z ustaleniem Sądu odwoławczego ojciec wnioskodawczyni zmarł w dniu 24 lutego 2018 r., odnośnie zaś jego okresu zatrudniania pracowniczego od dnia 5 do dnia 8 lutego 2018 r. organ rentowy wydał decyzję negatywną (stwierdzającą niepodleganie ubezpieczeniom społecznym), która nie stała się prawomocna wobec jej zaskarżenia przez płatnika składek (organ rentowy nie nadał odwołaniu biegu).

Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego zasadza się na założeniu, że organ rentowy nie mógł wydać decyzji w przedmiocie renty rodzinnej, powinien bowiem uprzednio prawomocnie przesądzić kwestię podlegania ubezpieczeniom społecznym zmarłego w okresie od dnia 5 do dnia 8 lutego 2018 r. Zapatrywanie to jest fałszywe. Staje się to zrozumiałe, jeśli weźmie się pod uwagę dwie okoliczności. Po pierwsze, że sąd ubezpieczeń społecznych samodzielnie ustala przesłanki warunkujące prawo do renty rodzinnej, a po drugie, że stan związania z art. 365 § 1 k.p.c. dotyczy tylko orzeczeń prawomocnych. Znaczy to tyle, że okres zatrudnienia pracowniczego, będący okresem ubezpieczenia społecznego, a rzutujący na ziszczenie się przesłanki stażowej z art. 57 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 65 ust. 1

ustawy emerytalnej, jest samodzielnie ustalany w sprawie o rentę rodzinną. Ewentualne związanie prawomocną decyzją (wyrokiem) w rozumieniu art. 365 § 1 k.p.c. ma miejsce dopiero po prawomocnym zakończeniu postępowania w sprawie o podleganie (niepodleganie) ubezpieczeniom społecznym.

Zestawienie wskazanych reguł z okolicznościami faktycznymi sprawy, pozwala na kilka konkluzji. Po pierwsze, z ustaleń Sądu Apelacyjnego wynika, że decyzja z dnia 19 listopada 2018 r., wobec jej zaskarżenia przez płatnika składek nie stała się prawomocna. Po drugie, rozpoznanie niniejszej sprawy o rentę rodzinną nie jest determinowane (w zakresie przesłanek warunkujących przyznanie świadczenia) związaniem prawomocną decyzją organu rentowego albo wyrokiem sądu. Po trzecie, wydanie nieprawomocnej decyzji z dnia 19 listopada 2018 r. - rozstrzygającej o przesłance warunkującej prawo do renty rodzinnej – może uzasadniać zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c., nie stanowi jednak o wypełnieniu dyspozycji art. 477^{14a} k.p.c. w związku z art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. W szczególności nie świadczy, jak tego chce Sąd odwoławczy, o konieczności przeprowadzenia przez organ rentowy postępowania dowodowego w całości. W uzupełnieniu trzeba dodać, że alternatywnie Sąd odwoławczy mógłby uznać, że decyzja z dnia 19 listopada 2018 r. jest prawomocna, jednak wówczas tym bardziej nie zachodzą przesłanki z art. 477^{14a} k.p.c. w związku z art. 386 § 2 i § 4 k.p.c.

Nietrafny jest natomiast zarzut naruszenia art. 384 k.p.c. Zakaz zmiany lub uchylenia na niekorzyść strony wnoszącej apelację w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych należy odczytywać w świetle upoważnienia z art. 477^{14a} k.p.c. Oznacza to, że organ rentowy wnoszący apelację od wyroku zmieniającego decyzję i przyznającego świadczenie musi liczyć się ze wszystkimi przewidzianymi prawem rozstrzygnięciami, to jest oddaleniem apelacji (art. 385 k.p.c.), zmianą wyroku (art. 386 § 1 k.p.c.), jego uchyleniem i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania (art. 386 § 4 k.p.c.), jak również uchyleniem wyroku oraz poprzedzającej go decyzji i przekazaniem sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Miernikiem „korzystności” wyroku reformatoryjnego sądu drugiej instancji jest treść i zakres kontestowanego wyroku sądu pierwszej instancji.

Jeśli przyznaje on świadczenie, które przez organ rentowy jest negowane, to każde orzeczenie, które wstrzymuje uprawomocnienie się tego orzeczenia jest „korzystne”.

Mając na uwadze podniesione racje, Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 1¹ i § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.